

ПСИХОЛОШКА ОСНОВА РАДА СА УЧЕНИЦИМА

- **Психофизиолошко сазревање деце под утицајем школовања**
- Један од важних циљева школе је да води рачуна о чиниоцима који подстичу развој личности ученика како би се омогућила реализација њихових интелектуалних и свих других потенцијала. Један број истраживача оријентисао се на откривање разлика у особинама успешних и неуспешних ученика.
- Кател закључује да фактори личности и мотивације доприносе успеху у школи исто онолико колико и способности. Кател и неки аутори изражавају уверење да би се смишљеним васпитним поступцима могло утицати на повољнији развој фактора личности који значајно утичу на постигнуће.
- Међутим Блум и његови сарадници међу првима истичу да су карактеристике личности и предуслови и продукти школског учења. Од историје учења, од доживљавања успеха и неуспеха зависи развој и мењање когнитивних и афективних карактеристика личности.
- Блум закључује да успех повећава позитивне, а неуспех негативне афективне исходе што непосредно утиче на мотивацију, постигнуће и ментално здравље. Емпиријски подаци потврђују да се под утицајем школовања мењају следеће карактеристике личности: самооцена вредности личности, самооцена способности за школу...

- На самооцену значајно утиче поређење у разреду, затим социјална интеракција и комуникација ученика са другима у породици и школи.
- Према налазима руских психолога самооцена личности пролази кроз разне етапе и нивое развоја.
- У предшколском добу дете вреднује себе посредством оцена других, првенствено одраслих.
- Са поласком у школу дете још увек снажно реагује на оцене које му дају одрасли али укључује и своја искуства - поређења са вршњацима.
- Са даљим развојем личности мења се и сама оцена.

- **Промене личности ученика под утицајем доживљавања успеха и неуспеха**
- Вајнер налази да ако ученик приписује неуспех ниским способностима онда је тешко мотивисати таквог ученика јер је узрок стабилан и ван контроле личности. Лакше је мотивисати ученика који неуспех повезује са недовољним улагањем напора, јер је у питању стабилан узрок који је под контролом личности.
- Налази истраживања указују да на социјалну перцепцију снажније утиче уложен напор него способности. Наставници су склони да код успеха више награде велики труд него високе способности. Исти је однос и код неуспеха - наставник је строжији ако мисли да ученик није довољно радио него ако су у питању ниже способности.
- Међутим, за образовну праксу је од посебног значаја како ученици доживљавају и тумаче своје постигнуће - ком фактору, способностима или уложеном напору придаје већи значај у ситуацијама успеха или неуспеха.

- Налази показују да повезивање неуспеха са ниским способностима изазива квалитативно другачије емоционално реаговање од повезивања неуспеха са недовољним учењем, ниским напором.
- Ако је ученик уверен да је неуспех последица недовољног учења - реакција ће бити осећање кривице (морална последица). Ако је неуспех повезан са ниским способностима, реакција ће бити осећање стида и понижења (некомпетентност).
- Од негативних емоционалних реакција може довести до комбиновања деловања два фактора: а) ако ученик високих способности доживи неуспех, он посредно може сазнати да није уложио довољан напор и реаговати осећањем кривице.
- б) ако неуспех уследи после напорног учења то доводи до сазнања да је неуспех настао због ниских способности.
- - Истраживањем особина личности (успешних и неуспешних) током школовања дошло се до следећих резултата: - код успешних се са школским узрастом, кумулативно, повећава позитивно гледање на себе и своје способности за школу и могућности контроле фактора који утичу на успех у школи. Они су са школским узрастом све успешнији и на тестовима способности. Код неуспешних се са школским узрастом увећава негативно гледање на себе, своје способности за школу и могућности контроле фактора који утичу на школско постигнуће. У старијим разредима су и на тестовима способности све мање успешни.

- **Промене личности ученика под утицајем наставе различите трансферне вредности**

Експерименталним испитивањем утврђивано је дејство трансфера - ефеката експерименталног програма на школски успех, а посредно преко фактора успешности и на особине личности.
- Експериментални програм је састављен из два дела а његова примена је трајала једну школску годину.
- I део - предавања и саветовања о проблемима учења и развоја за ученике и родитеље.
- II део – систематска вежбања ученика експерименталних одељења у активном учењу, разумевању прочитаног и примени метода успешног решавања математичких задатака. Резултати су да је код експерименталних група које су побољшале општи успех у школи дошло и до значајних позитивних промена у мерним особинама личности, самооцену вредности личности, одговорности за школско постигнуће и емоционалној стабилности личности.

- Повећањем трансферне вредности наставе која доводи до побољшања школског постигнућа, може утицати на повољнији развој личности.
- У школској пракси се вреднују само одређени образовни учинци наставе док је занемарено вредновање њених доприноса мењању способности особина личности, мотивације и вредносних оријентација ученика.
- Без тог предуслова не можемо очекивати да у школској пракси буду општеприхваћени они принципи који значајно повећавају трансферну вредност наставе – који у први план стављају развијене процесе сазнавања, уместо предаје готових знања или модел наставе који обезбеђује успешност у школском учењу већини ученика – јер полази од претходних сазнања о когнитивним и афективним карактеристикама личности, што је предуслов да настава буде примерена могућностима ученика.

- **Особине успешних и неуспешних ученика**

- - Особине успешних:

- 1. кристализована интелигенција
- 2. емоционална стабилност
- 3. доминантност
- 4. савесност
- 5. неконвенционалност
- 6. независност
- 7. истрајност
- 8. добро интегрисана личност
- 9. самоконтрола
- 10. екстравертност
- 11. снажан его
- 12. отвореност за промене и новине
- 13. спремност на ризик
- 14. преовлађује унутрашња мотивација

- - Особине неуспешних:

- 1. интелектуална неспособност
- 2. потчињавање
- 3. неуротичност
- 4. агресивност
- 5. општа анксиозност
- 6. слаба самоконтрола
- 7. несавесност
- 8. лоше интегрисана личност
- 9. неприлагодљивост
- 10. интровертност
- 11. емоционална нестабилност

- **Узроци и последице ометености у развоју или специфичних недостатака**
- Тешкоће ометених у развоју
- - У тешкоће које доводе до ометености спадају:
- - ментална ретардираност
- - телесни инвалидитет
- - поремећаји у понашању
- - поремећаји слуха и говора
- - поремећаји вида
- 1) У обавезном раду са ометеним у развоју у школи важно је следеће:
- 1) рано установити ометеност
- 2) избегавати специфичност у погледу васпитања и образовања
- 3) избегавати негативне емоционалне реакције детета због доживљаја неуспеха и неповољних оцена родитеља и наставника.

- 2) У раду са ометеним у развоју знакови који могу упутити на ометеност су:
- а) сметње вида (држи књигу преблизу, предалеко од очију, при читању жмирка, мршти се, очи црвене, капци натечени, вртоглавица)
- б) сметње слуха (превисок глас, слаб изговор речи, не чује питање)
- в) сметње моторике (дрхтавица, укоченост зглобова, недостатак координације)
- г) сметње говора (слаба артикулација, полагаани говор, запињање, говор кроз нос)
- д) емоционалне сметње (често плакање, грицкање ноктију, сисање прста, ноћни страх, симптоми сталног умора).

- **Став учитеља: негативни ставови вршњака**
- Предрасуде и негативни ставови према деци и особама ометеним у развоју распрострањени су у популацији. Учесталији су код деце старије доби. Лакше се прихватају физички недостаци него ментална ретардираност.
- На темељу резултата истраживања увидело се да су ментално заостала деца у редовним одељењима одбачена, усамљена; док у хомогеним одељењима има позитивних индикатора дечје социјалне уклопљености: мање усамљених и одбачених.
- Можемо да закључимо да је у погледу социјализације ове деце веома важно да се она обавља у специјалним школама, међу децом истих способности. Негативних ставова неће бити ако је настава тако прилагођена да ометени могу да доживе одређени успех и напредовање у учењу. За наставника свако одступање од просека представља тешкоћу у раду. Врста интеракције између наставника и ученика разликује се у случају успешних и неуспешних ученика. Већина наставника даје "више шансе" бољим ученицима.

• Појам даровитости

• О феномену даровитости постоје бројне дефиниције и бројна схватања. Даровитим се сматра дете које има специфичну структуру личности која му омогућава да у једном или више подручја стваралаштва константно остварује надпросечне резултате. Према старијим схватањима мерило даровитости је високи IQ. Психолог Терман код даровитости издваја:

• 1) висок ниво интелигенције (IQ преко 140)

• 2) академске способности

• 3) стваралачке способности

• 4) социјалне способности

• 5) психомоторне способности

• - Пол Вити сматра да даровитост може да усмери рани развој ученика, јавља се рано интересовање за језике, речнике, за људе (пре 7 год), за књиге, атласе, енциклопедије, за датуме, часовнике. Имају добру концентарцију. Даровити раније од вршњака откривају узрочно-последичне везе, рано испољавају способности читања.

• Постоје и скривени даровити који се не испољавају из више разлога, али таленти ће заблистати ако средина обезбеди одговарајуће предуслове. Веб сматра да код даровитих треба развити храброст и бригу за друге. Ако нису мотивисани, ако нема подстицаја, онда су у групи скривених даровитих, више желе да личе на вршњаке, не ангажују се у одељењу, али настоје да упражњавају неки свој хоби кад их вршњаци не виде.

- **Идентификација даровитих, карактеристике даровитих ученика**
- - весели су
- - прилагодљиви
- - јаког ега
- - мотивисани
- - независни
- - склони ризику
- - високог самопоштовања
- - са осећањем за правду
- - радознали
- - самоиницијативност
- - узнемирава их одређена улога
- - ако нема ученика истих способности као и он, осећа се одвојеним од групе, постаје неактиван а понекад уображен и асоцијалан.

- **Настава за даровите ученике**
- Код нас у погледу издвајања даровите деце у посебна одељења или школе постоје другачија мишљења. Тако Иван Корен каже, да у нашим друштвеним условима нема оправдања издвајати даровиту децу из редовних школа и разреда, а из друштвених а и психолошко педагошких разлога нема ни потребе јер се наставно-образовна подршка надареним ученицима може осигурати на адекватан начин.
- У основним школама програми су заједнички за све, и ту је ситуација различита. Страни аутори и истраживачи истичу да је курикулум у тим школама за даровите ученике неадекватан, не пружа могућност откривања и трагања за одговором, не подстиче стваралачки однос и мотивацију у решавању проблема. У млађим разредима даровит ученик најчешће постиже успех без напора, јер су програмски захтеви нижи од његових могућности. Таква ситуација негативно делује у два правца:
 - 1) даровит ученик се не научи систематском раду и улагању напора
 - 2) све више му се смањује интересовање за школу и учење.

- Могућности за диференциран рад су веће у млађим разредима основне школе.
- Поред редовног рада у разреду предвиђен је додатни рад за даровите ученике.
- Ако школски програми не представљају изазов за даровите ученике, ако су репетитивни, досадни и незанимљиви, тешко је да ће даровити ученици бити мотивисани за такве програме и школу уопште.
- Школски успех је од изузетног значаја за општу стабилност и манифестовање различитих својстава личности. То значи да напори школе, наставника и ученика усмерени ка развијању мотивације за рад и учење, обезбеђивање позитивне атмосфере у школи доводе до успеха који благотворно делује на ученике и њихово осећање властите вредности и прихваћености.
- Школско искуство је витални део дететовог света, па су прве године у школи изузетно значајне за формирање позитивног самопоимања и њиховог каснијег рада.